

Gabija
Kristė

Vasara, kai pasaulis šoko tvieta

Gabija Kristė

*Vasara,
kai pasaulis šoko
tvistą*

Romanas

Įsivaizduokite tarp pušynų, gojų ir šilų pasiklydusį mažą miestelį.

Pavadinkime jį Žarėnais. Galėtume duoti ir kitokį pavadinimą – Klevinė, Eglėnai, Varduva, kad ir koks būtų vardas, miestukas vis tiek nesiskirtų nuo kitų bažnytkaimių, išsibarsčiusių Vakarų Lietuvoje.

Pilkos dulkėtos gatvelės, centre skverelis, ant kalnelio nuostabi bažnyčia, skrodžianti bokštais dangaus mėlynę, apačioje vinguriuojantis upelis. Štai ir visa panorama. Tiesa, pamiršau paminėti Kultūros namus ir kelias parduotuves – viena iš jų dviaukščiame mūriniame pastate. Ten pardavinėjami drabužiai, patalynė, indai ir kiti deficitai. Ir, žinoma, pačiame centre – Vykdomasis komitetas. O kur prekybos centras, be kurio negali išsiversti nei vienas save gerbiantis miestelis ar miestas?

Ak... Čia ir slypi didžioji paslaptis. Kalbu apie septintąjį dešimtmetį – gluminantį ir paslaptinę, ypač žvelgiant nuo šių dienų aukštumos. Kokie vaizdai kyla išgirdus frazę „septintasis dešimtmetis“?

Pirmoji mintis, išgirdus tuos žodžius, trenkia į galvą ir užgniaužia kvapą – tai Sovietų Sąjunga, „geležinė uždanga“, Brežnevas, komjaunimas, komunizmas, partijos

suvažiavimai ir spaliukai. Taip, tai tiesa, bet mes linkstame idealizuoti bet koki laikmetį, ypač jei tuo metu buvome jauni ir laimingi.

Gyvenimas anuo metu slenka apatiškai. Mes nieko nežinome. Mūsų ramybę saugo partija ir valdžia. Mes niekur neskubame, na, gal ir skubame, bet daug lėčiau ir ramiau. Neturime kur skubėti, nes neturime kur eiti, neturime ką ir už ką pirkti. Net išvykus už Žarėnų ribų mūsų laukia tokios pačios nykios ir tuščios parduotuvės. Mus gelbsti „juodoji rinka“, aprūpindama madingais drabužiais, batais ir kosmetika. Tik kai kurie laimingieji gali įeiti pro slaptas „prampr prekybos“ duris ir išeiti apsirengę nuo galvos iki kojų. Tokiam elitui priklauso ir mano tėvai. Mums nereikia galvoti, kaip gražiau apsirengti ir skaniau pavalgyti, bet negalime per daug afišuotis. Todėl kapstomės kasdienybės dulkėse, skaitome Žiulį Verną, Main Ridą, svajojame, nes nieko daugiau nelieka, apkalbame savo draugus ir priešus, žiūrime visus filmus iš eilės vietiniame kino teatre ir vaikštome į mokyklą. Mokykla yra mūsų, paauglių, namai. Ten mokomės, sportuojame ar tiesiog trainiojamės nuo ryto iki vakaro... Mus retkarčiais pasiekia tolimas kažkur toli esančio pasaulio aidas. Apie jį turime labai mažą supratimą.

Tuo metu pasaulyje:

Pasaulyje karaliauja „The Beatles“. Minios gerbėjų drasko juos į skutelius, keturi vaikinukai mėgaujasi šlove,

koncertuoja po 6–7 valandas per parą 7 dienas per savaitę. Pirmasis jų singlas „Love Me Do“ užima septyniolikąją, o „Please Me“ – antrąją Jungtinės Karalystės topų vietą. Netrukus grupė dar labiau išpopuliarėja ir prasideda reiškiny, vadinamas *bitlomanija*.

Kitas įvykis ne toks džiugus – tai karas Vietname. Amerikiečiai teikia karinę pagalbą Pietų Vietnamo kovai su komunistiniu Šiaurės Vietnamu. JAV nenoras, kad valdžia pereitų Vietnamo komunistams, baigėsi aktyviais kariniais veiksmais, į kuriuos įsivelia netgi Australija ir Naujoji Zelandija.

Taip gyvena pasaulis, nuo kurio mus skiria tūkstančiai kilometrų ir nematoma psichologinė uždanga. Mes gyvename sąlyginai ramiai, bet taip atrodo tik iš pirmo žvilgsnio. Tokie maži miesteliai yra kaip bičių avilys, kuris tyliai dūzgia, nors jo net ir nejudini. O pajutusios grėsmę bitės staiga pakyla ir zvimbdamos puola priešą, drįsusį įsiveržti į jų teritoriją. Tie miesteliai it klampį pelkė, kuri įsiurbia ir nepaleidžia, gramzdina gilyn, kol susitaikai su likimu.

Aš nenoriu susitaikyti. Mano siekiai dideli ir neapriėjami kaip Pamyro kalnai. Kol kas jie neįgavo tikslios formos, bet greitai sužinosiu, kaip jie turi atrodyti ir kur nuvesti. Kol kas mano galvoje sukasi tik viena mintis – šokiai...

PIRMAS SKYRIUS

Tą vasarą karaliauja „Žibuoklės.“ Ne gėlės, o daina, kuri skamba kiekviename name pro plačiai atvertus langus.

„Štai pirmos žibuoklės, nusipirkit, praeiviai... Melsvos miško žibuoklės, ach, kaip kvepia jos gaiviai“, – aidi sidabrinis balsas.

Einu dulkėta, nuo vidurvasario karščio apsnūdusia gatve, o aplinkui nei gyvos dvasios. Susmukę maži nameliai snaudžia, prisiploję prie žemės, tik plazda iš pravertų langų išlindusios užuolaidos ir „Žibuoklių“ melodija aidi per visą gatvę.

Man šešiolika. Trūksta niekingų kelių mėnesių iki septynioliktojo gimtadienio. Todėl man nerūpi niekas. Nusispjaut į pasaulio įvykius, kuriais nesidomiu, „The Beatles“ melodijos manęs nepasiekia, miestelis per mažas, neturiu įtakingų giminių didmiestyje, kad galėčiau gauti įrašų. Na, mano tėvo pareigos per daug aukštos, kad tenkintų dukters įgeidžius, todėl esu išmokyta nieko neprašyti. Jo reputacija negali būti sutepta nei mažiausia dėme, turiu būti tylesnė už pelę. Bet apie tai negalvoju, mintys sukasi apie šokius

„Pušyne“. Šiandien vasaros estrados atidarymas – skubu į renginį.

Praeidama pro geltonai dažytą namelį nejučiomis stabteliu ir šnairomis dėbteliu į kiemą. Nieko nėra. Nesimato net įžymiosios juodos „Volgos“, kuria kartais pasivėžina Remis, kai nemato tėvas. Seniai „džiūstu“ dėl jo, bet ne aš viena. Jis yra daugelio mergaičių susižavėjimo objektas. Manau, kad sutiksiu jį „Pušyne“, bet kas iš to? Jis į mane net nežiūri, o jeigu ir pažiūrėtų, negalėčiau su juo draugauti. Jis yra blogas mokinys, nuolat įsivelia į muštynes, vadovauja kažkokiai gaujai, žodžiu, gali sugadinti reputaciją, gal ne tiek mano, kiek mano tėvo.

Svarbiausia – jis yra paliktas antriems metams toje pačioje klasėje, ir man dėl jo labai gėda. Neįsivaizduoju, kaip galima blogai mokytis, nebent visai visai nesimokytum. Manau, kad jis taip ir daro. Tiksliau, nieko nedaro. Atsidūstu ir kulniuojau toliau. Jau visai netoli gatvės kampas, kur turiu susitikti su Rūta. Pakeliu akis ir matau šalia draugės stovinčią kitą mergaitę. Aš jos nepažįstu, o gal pažįstu?

Rūta vaiposi jau iš tolo ir man norisi ją pridaužyti. Ji amžinai maivosi ir krizena, išplėtusi savo dideles, viena nuo kitos nutolusias akis.

Prieinu prie jų.

– Čia juk Alma, argi neatsimeni? – spiegia Rūta. – Sugrižo iš Klaipėdos, galėsit vėl sėdėti viename suole kaip anksčiau.

Alma nusišypso ir atmeta ant kaktos užkritisias garbanas.

Išvertusi akis spoksau į greta stovinčią merginą ir jaučiu, kaip žemė grimzta man po kojomis. Na, žinoma, juk tai Alma. Aš jos nepažinau – tiesiog negalėjau pažinti. Ji neįtikėtina pasikeitė. Priešais mane stovi beprotiško grožio būtybė, tokią galėjau išvysti tik žurnalo viršelyje. Prieš metus ji sugalvojo važiuoti gyventi pas tėvą į Klaipėdą (jos tėvai išsiskyrę), bet tada buvo niekuo neišsiskirianti eilinė mergaitė. O dabar...

Ji aukšta... Stovi šiek tiek pakreipusi galvą į šoną, kad ūgiu susilygintų su mumis, veidas rusvas, paskrudintas jūros vėjo, veido ovalas taisyklingas, o lūpos putnios, išrangytos – tokių dar nebuva mačiusi. Akys didelės, žalsvos, pridengtos didelių sunkių vokų. Viską vainikuoja šviesių kaštonų spalvos garbanoti plaukai, nerūpestingai besiplaikstantys ant nugaros.

Pavydas tarsi gyvatė graužia mano kūną. Nenoriu jam pasiduoti, bet jis užvaldo mane. Jis šnibžda man į ausį, križena ir tyčiojasi. Nejučia pasistiebiu, bet vis tiek negaliu pasiekti Almos ūgio didybės. Ji aukštesnė už mane kone pusę galvos. Sugniaužiu kumščius. Aš nepykstu ant jos, tiesiog negaliu nugaltėti užvaldžiusio niršaus pavydo jausmo.

– Ar galėsiu vėl sėdėti viename suole su tavimi kaip anksčiau? – maloniai pakalbina Alma.

– Žinoma, – sumurmu ir paspiriu į šoną po kojomis besimėtantį akmenuką.

– Tavo graži suknelė, – pagiria Alma.

Rankomis perbraukiu švelnų audinį. Dar vakar didžiausai savo pasisiūta suknele. Ant balto dugno raudonais rutuliais išpaišyta medžiaga buvo piršta per pažintį, „sukombinavo“ pardavėja Vaiva, kuri aptarnauja mūsų šeimą. Šiais laikais nieko negalima nusipirkti, jei neturi pažįstamo ar giminačio, kuris dirba prekyboje. Apimta entuziazmo per savaitę suraukiau siaurą, trumpą, su petnešėlėmis suknelę ir be paliovos ją gėrėjau. Iki to momento, kol nepamačiau, kokią suknelę vilki Alma. Noriu nusiplėšti nuo kūno savo darbo vaisių ir jį sutrypti. Juk matau per liemenį rauktą, baltais įstrižais ir horizontaliais dryžiais komponuotą rugiagėlių mėlynumo suknelę, prieš kurią manoji primena grindų skudurą. Žinoma, perdedu, bet dabar esu linkusi viską iškreipti ir sureikšminti.

– Mačiau tavo Remį, su visa šutve nudrožė į „Pušyną“, – išgirstu balsą.

Tik dabar atsipeikėju ir dėbteliu į Rūtą. Ji sukiojasi į visas puses, įdėmiai nužvelgdama kiekvieną praeivį.

– Jis visai ne mano, – pikta atrėžiu.

– Tu draugauji su Remiu? – nusistebi Alma.

– Aišku, ne, – putoju toliau, – neklausyk, ką ji tauškia. Mes net nesikalbam. Apie kokią draugystę gali būti kalba?

Rūta prunkščia.

– Pajuokavau... Žinoma, kad nedraugauja, bet norėtų...
Vis žiūri ir seilę varvina.

– Dar žodis, – sušnypščiu, – ir daugiau niekada neprašysiu tavo mamos, kad išleistų į šokius.

– O, – kikeną Alma, – nejaugi dar vis prašinėji?

– Žinoma, net ir šiandien paprašiau. Kitaip šokius „Pušyne“ Rūta matytų kaip savo ausis.

– Ką aš galiu padaryti, – gūžčioja pečiais Rūta. – Neleidžia – ir viskas. Va, kai Liucija paprašo, tai ir ištirpsta. Liucė, žinai, nutaiso tokį nekaltą veidelį, žiūri mamai tiesiai į akis ir švelniu balseliu suokia. Kad ji žinotų...

Abi su Alma garsiai kvatoja.

Aš nejučiomis irgi išsišiepiu. Ji sako tiesą. Tik iš pažiūros atrodo pavyzdinga ir angeliško gerumo mergaitė. Tai kaukė. Turiu ją nešioti dėl tėvo darbo, kad niekas neabejotų pirmūnės ir komjaunimo sekretorės įvaizdžiu. Todėl ir Rūtos mama besąlygiškai pasitiki manimi. Man jos kartais net gaila. Gaila, nes dažnai neiname į šokius mokykloje, o sukam į Kultūros namus. Ten mokinių mažai, daugiausiai renkasi miestelio vaikinai arba vyresniųjų klasių moksleiviai. Man ten nepatinka, aš nemėgstu, kai mane išveda šokti koks nors traktorininkas ar kolūkietis, bet kenčiu dėl Rūtos, nes jai patinka vyresni.

Ji ir atrodo vyresnė. Yra stambių kaulų, linkusi į tukimą. Jos šiurkštūs rusvi plaukai stambiomis bangomis krinta ant pečių. Bet su ja nenuobodu, ji mums papasakoja, kas įvyko miestelyje: kas mirė, kas išsiskyrė, kas su kuo draugauja. Ir, o, siaube, kas vaikšto vakarais į „Pušyną“.

Nejučiomis šalia manęs atsistoja Alma. Mes pagaliau pajudame iš vietos ir drožiame greitu žingsniu, o Rūta lieka už mūsų.

– Jei nori, gali pas mane ateiti, turiu gražų pūkuotą šuniuką, – sako Alma.

– Šuniuką? O, Dieve, negali būti?

– Tikrai, jis baltas kaip sniegas ir labai meilus. Dar mažukas.

– Ar tu ten pat gyveni?

– Ten pat, namelyje už miesto.

– Kodėl nepasilikai Klaipėdoje? – klausiu. Nepatogu lįsti į privatų gyvenimą, bet įkyrus smalsumas neduoda ramybės.

– Kaip čia pasakius, – Alma nuleidžia galvą, – pamotė, netikri broliai ir seserys... Buvo nejauku.

Noriu dar kai ko paklausti, bet nespėju. Rūta mus pastumia mus šonus ir įsitaiso viduryje.

– Norit, pasakysiu naujieną...

– Kokią?

– Į mūsų klasę ateina du naujokai. Vaikinas – gražuolis, aukštas juodaplaukis, vardu Viktoras, bet girdėjau, kad Remis jį vadina Vycka.

– Negi jau su tuo chuliganu susinešė? – aikteliu.

– Mačiau jį su gauja, nuskuodė į „Pušyną“.

– O kas kitas?

– Kita, – pataisė mane Rūta. – Tokia pilka pelytė, prastai apsirengusi – nėra į ką žiūrėti. Tik vaikšto su maža sesute, niekur viena neišlenda. Sako, tėvai labai daug dirba, nėra kur mažės palikti.

– Iš kur tu viską žinai? – netikėtai susidomiu.

– Mano brolis ateina su draugais, užsidaro kambaryje ir pradeda plakti liežuviais. Ko tik iš jų neišgirsi. Žinoma, jie manęs neįsileidžia, bet aš už durų pasiklausau. Kartais, kai būna geras ūpas, atidaro duris ir pasikviečia. Bet už tai išplėšia porą rublių.

– Oi, oi, – veidmainiškai sudejuoju, – sunkus tas gyvenimas.

– Dar girdėjau, kad 11c klasės mokytoja draugauja su mokiniu, – tyliai sušnibžda Rūta. – Bet tai didelė paslaptis...

– Jei tu žinai, tai kokia gali būti paslaptis? – nusikvatoju. – Šitą paslaptį tikriausiai jau visi Žarėnai aptarė.

– Tu blogai apie mane galvoji, – pasipučia Rūta. – Be jūsų niekas daugiau nežino. Ir jums geriau prikąsti liežuvį. Jie vaikšto į „Pušyną“.

– Tikrai žinai? – negaliu patikėti.

– Kokia mokytoja? – susidomi Alma.

– Gerda, Gerda Jovaraitė. Ji draugauja su Vismantu.

Abi su Alma vienu balsu aihtelim.

– Tikriausiai kažką maišai? Vismanto tėvas yra mano tėvo pavaduotojas, jis negali taip elgtis. Be to, juk Gerda daug vyresnė.

– Penkeriais metais...

– Penkeriais? – sušunku. – Tokia senė...

– O Vismantas taip negalvoja... Mačiau, kaip susikibę už rankučių žygiavo į „Pušyną“... Ir buvo jau vėlus vakaras.

– Dabar jau tikrai meluoji?

– Nemeluojų, – Rūta pradeda muštis į krūtinę. – Važiavau pas močiutę į kaimą su broliu, tai jis man ir parodė, mačiau abu einančius, susikabinusius už rankų.

Alma man trukteli už suknelės kampo.

– Ar tavo tėvas vis dar pirmininkas?

– Taip, – burbteliu. Apie tai nenoriu kalbėti, todėl nususku kalbą į šoną. – Negali būti, tai baisu, – sakau aš. – Jie žaidžia su ugnim, gali blogai baigtis.

Negaliu nurimti. Vismanto tėvą gerai pažįstu, jis dažnai ateina pas mus į svečius. Rimtas stambus vyras su mažyte ir plepia žmonele. Jis neatrodo grėsmingas, bet ir nesinori su juo juokauti. Jo giliai įdubusios akys kartais nužvelgia taip įdėmiai, lyg vertų kiaurai kažko ieškodamos. Man sugenda

nuotaika ir toliau pėdinu tylėdama, nugrimzdusi į savo mintis.

– Apsiramink, jau tuojau „Pušynas“.

Rūta pasitaiso plaukus ir išsitiesia. Jos akys laksto į visas puses, nepraleisdamos nei vieno įdomesnio momento.

– O, pažvelk, kažkas jau eina prie mūsų.

Tas „kažkas“ – tai Dora, mokytojos dukra. Jos motina mums dėsto lietuvių literatūrą. Kai išvažiavo Alma, kuri laiką su ja draugavau. Vėliau draugystė nutrūko, galima sakyti, dėl berniukų. Visą laiką abi konkuravome įvairiose srityse. Moksluose jai nusileidau, turėjau vieną ketvertą iš matematikos. Bet užtat buvau mokyklos komjaunimo sekretorė, o ji – mano pavaduotoja.

Iš karto mano žvilgsnis nukrypsta į jos suknelę. Ji beprotiškai trumpa, vos dengia užpakalį, susagstyta kairėje pusėje per visą ilgį didelėmis sagomis ir apsiūta baltos spalvos juostele. Dora tiesiog švyti. Ilga kasa supinta vienoje galvos pusėje prie ausies ir užmesta ant krūtinės. Niekas negali paaiškinti Doros fenomeno. Jos veidas nusėtas nedideliais apgamais, ji tikrai negraži, bet visada apsupta gerbėjų ir dėsautojų.

Mano nuotaika voliojasi kažkur ant dulkėto asfalto. Neturiu tokios kasos kaip Doros, tokių garbanotų plaukų kaip Almos, mano suknelė pačios kreivai pasiūta. Tikėjausi

suvaidinti Pelenę, juk, anot patarlės, „auksas ir pelenuose žiba“, deja. Pasirodo, auksas nežiba pelenuose, tai tik kvailas pramanas. Auksas yra auksas, o pelenai lieka pelenai. Labai noriu verkti, bet negaliu. Pripratau apsimetinėti, turiu tęsti ir toliau.

Dora pasilenkia, apsimesdama, kad nori susirišti raištelį, bet tik demonstruoja man savo naujus zomšinius laivelius. Bateliai naujut naujutėliai, tamsiai rudos spalvos, patys madingiausiai, kokie tik gali būti. Griežiu dantimis. Mintyse jau kuriu planą, kada galėsiu nusitempti mamą pas Vaivą ir tada... jau nebūsiu tokia kukli. Griebsiu viską, ką tik man pasiūlys. Manau, kad nusipelniau. Esu pirmūnė, šokėja, dalyvauju būreliuose, sportuoju, jau nekalbu apie visuomeninę veiklą. O vaikštau apdriskusi kaip vergė. Dabar kaip tik skaitau „Kvarteronę“ ir esu įsijautusi į vergų padėtį Pietų Amerikoje.

– Žinai, – giriasi Dora, – susipažinau su nauju mokiniu.

– Kokiu? – apsimetu nesupratusi.

– Viktoru. – Ji užverčia į dangų akis. – Tu dar nesi mačiusi tokio gražuolio. Aukštas, tamsūs plaukai, rudos akys. Jis mandagus ir inteligentiškas, pamanyk, mokėsi Kaune ir atsikraustė čia gyventi.

– Negali būti? – nustembu. (Rūta to nesakė.) – Ir ką jis pametė šitam kaime?

– Toks tėvų darbas. Jie kraustosi iš miesto į miestą, iš vieno kaimo į kitą. Nežinau tiksliai, atrodo, kažką įrenginėja, gal elektros tinklus?

– Jis mane pakvietė į „Pušyną“, sakė, kad labai patinku, nusprendėm draugauti.

– Kada spėjai susipažinti?

– Vakar... Ieškojau pirkti batelių, turėjo atvežti. Nusipirkau, – ji mostelėjo ranka į kojas, – o išeidama susidūriau su Viktoru. Taip ir susipažinome.

Dora pirštais išsikedena kasą, paskui vėl susipina ir suveržia gumyte.

– Žiūriu, Alma sugrįžo, vos pažinau. Matosi, kad gyveno dideliam mieste; drabužiai madingi, plaukai prižiūrėti, tai ne mes, šitam kaime visai apsamanojome, – ji meta išraiškingą žvilgsnį į mane.

Suprantu, kad ši replika yra skirta man. Jos pašaipus žvilgsnis ir akių blyksniai galutinai įtikina.

Mane išpila prakaitas. Nesugalvoju, kaip atsikirsti. Noriu pasakyti ką nors bjauraus, bet nespėju.

– Skubu, neturiu laiko, – ji pakelia ranką ir pamataruoja prieš akis laikrodėliu. Aišku, tai irgi skirta man. Laikrodėlį matau pirmą kartą. – Susitariau su Viktoru susitikti šeštą valandą, o dabar jau beveik šešios, tikiuosi, jis manęs palauks.

Ji mosteli ranka ir nuskuodžia, palikusi mus išsižiojusias iš nuostabos.

– Ar nesakiau? – Rūta dėbteli į mane. – Šita maniakė jau spėjo susukti jam galvą. Nekreipk į dėmesio. Ji kariasi ant kaklo kiekvienam naujam bernui, paskui meta ir puola prie kito.

– Sugadino nuotaiką, ar ne? – užjaučiamai žvelgia į mane Alma. – Maniau, kad su ja nebedrauguji?

– Nebedraugauju, – burbteliu nusiminusi. – Bet juk kalbėtis vis tiek turiu.

Mes artėjame prie „Pušyno“. Kelias kyla į kalną. Žmonių plaukia minios. Nebegalime kalbėtis kaip anksčiau, todėl tylim ir žvalgomės į visas puses. Matau moksleivių iš vyresnių klasių, mus pralenkia būrelis jaunesnių. O netoliese ramiai šnekučiuodamiesi žingsniuoja keli jau pabaigę mokslus vaikinai. Vienas iš jų staiga sustoja ir įsmeigia akis į Almą. Matau, kaip ji nurausta ir nudelbia akis į žemę.

Kaip pro miglą jį atsimenu. Jis vyresnis už mus dvejis ar trejais metais, jo vardas Česius. Nežinau tikro vardo, niekada negirdėjau. Visi jį taip vadina, todėl įsidėmėjau.

– Alma, čia tu? – surinka vaikinas.

Jis palieka savo draugus ir prišokęs sugriebia Almą už rankos. Alma dar smarkiau išrausta, bet neištraukia suspausto delno.

– Kada grįžai?

– Prieš savaitę, – suveblena Alma.